

Que no ens espanti la llibertat amb majúscules

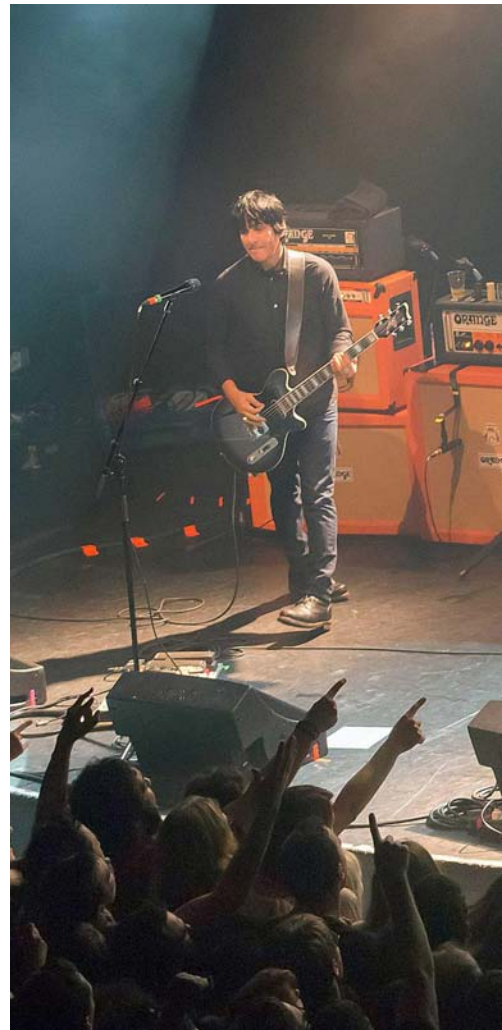
A la sala parisenca Bataclan van trobar-se cara a cara dos grups de joves europeus: uns volien divertir-se i fer unes cerveses, els altres van matar en nom de l'islam. Com va poder passar una cosa així? Aquesta és una de les preguntes que la nostra societat ha de respondre de manera més urgent.

Andreas Borcholte
© Der Spiegel

La llarga nit de terror del 13 de novembre no ha deixat imatges d'alta càrrega simbòlica com l'11 de setembre del 2001. Durant hores, els que vam seguir els atemptats per televisió només vam veure la façana del club parisenca Bataclan, un carrer fosc il·luminat per fanals, la llum intermitent d'una sirena i policies que passaven corrent. De l'interior del Bataclan només tenim alguns vídeos deficients, fets amb el mòbil. Cap d'ells no capta el que un dels testimonis d'aquella nit va explicar consternat a un periodista: els autors dels atemptats –que van disparar a sang freda als fans de la música rock a la sala de concerts– tenien la mateixa edat que ell i semblaven persones completament normals.

Els terroristes de la sala Bataclan no eren combatents d'una potència enemiga, procedents de Síria o de l'Iraq. Eren francesos i belgues, joves europeus de París i de Brussel·les crescuts dins del cànon de valors occidentals –sí que venien tots de famílies amb procedència àrab o nord-africana, però això no ha de ser forçosament rellevant.

Aquesta imatge que nosaltres només podem recrear de la confrontació mortal entre joves de la mateixa edat ens torba de valent: per què n'hi havia uns que només volien divertir-se un divendres al vespre, menjar alguna cosa en un restaurant a prop de casa, fer un parell de cerveses i veure el concert d'un grup de rock americà conegut per la seva ironia, i per què els altres volien matar tanta gent com fos possible i al final matar-se ells mateixos? Per què hi ha joves a Europa que porten un estil de vida lliure

que busca el plaer mentre uns altres es posen en mans d'una ideologia religiosa determinista i brutal que els prescriu l'odi i l'assassinat?

Mirar als suburbis no és suficient

No és ara, a l'era del terror que va inaugurar l'11 de setembre, que s'investiguen per primer cop els motius que porten els joves dels països occidentals a radicalitzar-se. Aquesta anàlisi sociològica i psicològica es remunta als anys 60 i 70, quan els pensadors es preguntaven per què alguns estudiants del 68 protestaven contra la societat del seu temps pacíficament i amb arguments intel·lectuals, mentre uns altres s'unien a grups terroristes radicals com les Brigades Roges o la Fracció de l'Exèrcit Roig (RAF) i feien ús de la violència. Quan es tracta de buscar una explicació, mirar als suburbis de París o a les presumptes societats paral·leles

SALA BATACLAN. Els terroristes de la sala Bataclan no eren combatents d'una potència enemiga, eren francesos i belgues, joves europeus de París i de Brussel·les crescuts dins del cànon de valors occidentals.

dable que els produeix l'autoexplotació tornant a consumir. El cànon occidental, depurat d'ideologies i en gran part laïcista, gairebé no ofereix cap més forma de participació al sistema que aquesta.

Però ara no n'hi ha prou, amb deixar-se endur pel corrent. Com els pares ja suggereixen als seus fills des de la llar d'infants, com propaguen els espectacles de televisió –del *Supertalent* a *Shopping Queen* passant per *Top models*– hem de ser especials, hem de sobresortir de la massa i tenir un talent destacat. La pressió que rep l'individu per donar sempre el millor de si mateix és enorme. I això és perquè no percebem el treball en equip i la col·lectivitat com a idonis per satisfer els afanys de fama, diners i reconeixement que tenen les societats lliures –on cadascú es projecta a la seva manera, però on cadascú ho fa en benefici de si mateix.

La riquesa de possibilitats que ofereix la nostra societat és magnífica, però també pot desbordar-nos. A part, en la mesura que es configura ajustant-se als processos capitalistes, deixa darrere seu un gran buit espiritual. És bàsicament aquí on els extremistes religiosos ho tenen fàcil per captar els que no se sumen a aquests processos, els que senten que no poden seguir-los –tots aquells que d'entrada no poden participar-hi per les condicions en què viuen i per l'exclusió social, perquè els falten mitjans com la formació o els diners.

Les comunitats ideològiques com l'ISIS, però també els grups d'extrema dreta i d'extrema esquerra, omplen aquest buit. Ofereixen escalfor, comunitat i suport mutu a les societats on l'individualisme amenaça d'aïllar les persones. Al "tot és possible" de les societats occidentals –que sona com una cosa molt senzilla, però que en realitat és molt complex– hi oposen una direcció a seguir molt concreta i un objectiu més elevat que formulen amb un missatge fàcil i mal·leable: tots els infidels han de morir perquè aquesta és la voluntat d'Al·là.

dels barris pobres de les grans ciutats –com ara Molenbeek, a Brussel·les, d'on provenen la majoria dels autors de les matances de París i la capital belga– és un reflex condicionat de fa anys.

No és cap error, perquè l'exclusió social afavoreix els ressentiments i les ideologies radicals. Però aleshores, com avui, els autors dels atemptats no procedeixen només de focus socials conflictius sinó també de la classe mitjana burgesa. A França, segons un estudi actual, aquests últims representen fins i tot un 67% dels homes i les dones que s'han radicalitzat els últims anys atrets per l'islamisme. No oblidem que als barris residencials benestants l'ideari radical s'obre pas a través dels mitjans de comunicació social en forma de textos i de vídeos propagandístics.

Sobre quines bases pot quallar, aquest missatge, als espais on suposem

que rau l'essència de la llibertat occidental –una llibertat representada pel benestar, una bona formació, l'accés als béns de consum i a l'oci, i la possibilitat de l'autorealització absoluta? No són aquests els valors que després del terror de París i Brussel·les hem de tornar a defensar? Com és possible que una persona jove que gaudeix d'aquesta llibertat es decideixi a girar-s'hi en contra?

Sempre en benefici d'un mateix

Potser perquè l'accés a aquesta llibertat és restringit. Perquè aquells que volen participar dels avantatges de la llibertat, aquells que divendres al vespre volen sortir a sopar, a fer cerveses o comprar-se una entrada al concert, primer han de demostrar el seu rendiment, s'han de llançar al mercat i entrar al cicle capitalista del valor afegit –i aleshores han d'anestesià el sentiment desagra-

JOVES EN SITUACIÓ DE RISC. Els joves en situació de risc comparteixen un sentiment d'injustícia i de patir una discriminació sistemàtica, un sentiment que pot arribar a ser prou fort perquè desembogui en violència. A la imatge la detenció de Salah Abdeslam, a Brussel·les. A sota, l'investigador en temes de violència Andreas Zick.

→ Tres grups en situació de risc

El més pèrfid de la història és que aquí també es fan servir els símbols de l'èxit per captar la gent: un cop s'instauri el califat, qui se sumi a les files de l'ISIS trobarà una família, benestar, armes, cotxes, dones. Aquells que mentrestant vulguin immolar-se com a màrtirs: cap problema, perquè a aquests també els espera el paradís. D'aquesta manera poden tenir poder, dominar la situació i gaudir d'una determinada consciència d'elit sense haver-se d'embarcar pel difícil camí del mercat i la competència.

L'investigador en temes de violència i conflicte Andreas Zick, de la ciutat de Bielefeld, divideix els joves que es troben en situació de risc en tres grups: hi hauria un grup que busca ordre i sentit, joves que es perden pel que se'n diu *anòmia*, la falta de normes socials i de valors clars. Per als membres d'un altre grup es tracta d'un tema de comunitat i sentiment de pertinença. Això també ho trobem en subcultures com el *hip-hop*, les comunitats de *skaters* o de jocs virtuals, però sovint en tots aquests grups també s'hi ha establert un principi de rendiment molt

exigent. El tercer grup vol aventura, rebel·lió i l'excitació que els produeix saltar-se les lleis. Aquests s'avorreixen enmig de la seguretat de la vida de classe mitjana i veuen com a perdedors tots aquells que s'adapten al sistema.

Però el que tots comparteixen és un sentiment més o menys concret d'injustícia i de patir una discriminació sistemàtica, un sentiment que pot arribar a ser prou fort per desembocar en violència militant. En això no cal que entrin en joc continguts religiosos: n'hi ha prou amb la dinàmica coactiva d'un grup conspirador que per implementar un estadi social presumptament just accepta la possibilitat de causar víctimes.

Cal oferir alternatives

El repte més gran que les societats occidentals han d'afrontar no és la batalla militar contra l'ISIS als fronts poc delimitats del Pròxim Orient sinó prendre's seriosament el sentiment d'injustícia d'aquests joves i parlar-ne de manera pública i oberta. Al contrari que qualsevol grup fonamentalista, les societats democràtiques tenen l'avantatge de ser pluralistes i poc dogmàtiques –per tant també d'estar obertes a una discussió sobre les tipologies de societats del rendiment i sobre les bases en què s'estableixen. I aquesta és una discussió que en el millor dels casos ens durà a un repartiment més just dels béns, a unes institucions socials més sòlides, un accés més fàcil a la formació i a la feina, i fins i tot potser ens ajudarà a fer més extensiu el sentiment de comunitat.

El valor més important de les societats lliures és precisament la seva mentalitat del "tot és possible", que pot conciliar els projectes vitals i les opinions més diferents. Si es mostren flexibles, integradores i obertes al diàleg, els predicadors de l'odi no hi tenen cap oportunitat. La nostra societat només serà dèbil i fàcil d'atacar si és igual de rígida, repressiva i pobra d'alternatives com ho són els seus adversaris. Llibertat vol dir poder decidir. També poder decidir llençar les armes i desfer-se el cinturó d'explosius, deixar de ser un simple instrument per passar a auto-determinar-se i a obrar per compte propi. •

Traducció d'Anna Punsoda